

Compliance Assistance

De praktijk in 2005

In dit derde infoblad over compliance assistance komen mensen (VI'ers, maar ook samenwerkende partijen) aan het woord over compliance assistance in de praktijk. We gaan daarbij dieper in op een aantal projecten die in 2005 ('het jaar van compliance assistance') als typische compliance assistance-projecten zijn benoemd.

Als de oorzaken van niet-naleven liggen op het vlak van geen of onvoldoende kennis en begrip van regels, blijkt compliance assistance een efficiënt en effectief instrument voor de VI. De projecten die in dit infoblad staan omschreven, bewijzen dat. Daarbij controleert en handhaaft de VI niet alleen de norm, maar helpen we andere overheden en bedrijven ook bij het verbeteren van de naleving. Dat doen we door het geven van heldere informatie over het hoe en waarom van de regels. Voor de goede orde; deze aanpak mag niet worden verward met een plotselinge mildheid van de handhaver. Compliance assistance komt niet in de plaats van handhaving, maar is een extra instrument om onze taken, zorgen voor een goede naleving, zo goed mogelijk uit te voeren.

Diverse sporen

Als de VROM-Inspectie in een bepaalde bedrijfstak een nalevingstekort constateert, kan compliance assistance op diverse manieren - vaak ook in combinatie met andere interventiemethoden - worden toegepast. Bijvoorbeeld in de vorm van het vooraf geven van info en uitleg over de regels. Als achteraf blijkt dat er nog steeds onvoldoende wordt nageleefd, worden sancties opgelegd. Soms begint een compliance assistance-traject met controle en - bij overtredingen - handhavend optreden. Pas in een later stadium wordt bekeken in hoeverre eventuele problemen in de naleving verder kunnen worden opgelost door compliance assistance. Daarmee willen we bereiken dat de betreffende branche of overheid ook op de langere termijn beter met de eigen verantwoordelijkheid zal kunnen omgaan.

Tafel van elf

In 2005 is een aantal projecten benoemd die duidelijk het stempel van compliance assistance dragen, omdat ze allemaal te maken hebben met het overdragen van kennis en informatie. Een actueel overzicht van deze projecten is te vinden op de VERA onder compliance assistance. Bij veel van deze projecten is gebruik gemaakt van de Tafel van elf, het instrument voor de analyse van de oorzaken van niet-naleven. Voor meer informatie over de Tafel van elf verwijzen we door naar Ogenblik 5 of www.it11.nl.

Gemeentelijke inrichtingen

Senior beleidsmedewerker milieu Joost Verburg, Vereniging van Nederlandse Gemeenten:

“Een instrument waarmee we gemeente op het goede spoor kunnen zetten.”

Ook (lokale) overheden hebben soms moeite met het naleven van wetten en regels. Voor de VROM-Inspectie is dat geen nieuws, maar toen de stuurgroep 'Handhaven op niveau' (de commissie Welschen) in het najaar van 2004 de uitkomsten van het onderzoek 'Overtredende overheden' publiceerde, sloeg sommigen de schrik om het hart. Het onderzoek was, samen met de eerdere eigen bevindingen, reden genoeg voor de VROM-Inspectie om naleefgedrag van gemeenten beter in beeld te brengen en waar nodig te verbeteren. Voor het compliance assistance-project 'Gemeentelijke inrichtingen' wordt samengewerkt met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

“Het is natuurlijk vreemd. Gemeenten kunnen andere partijen aanspreken op hun gedrag, maar in de praktijk blijkt dat ze de zaken vaak zelf niet op orde hebben”, constateert Joost Verburg, senior beleidsmedewerker milieu van de VNG. Verburg trekt samen met Sipke Havinga (VROM-Inspectie Regio Noord) de kar van het project 'Gemeentelijke inrichtingen'. Een project dat volgens hem niets te laat is opgestart. “De gemeente is voor burgers het 'eerste gezicht' van de overheid. Dan moet het daar goed zitten op het gebied van naleving en handhaving. Met de invoering van het duale stelsel (de Wet dualisering gemeentebestuur, 2002 - red.) is er voor gemeenten veel veranderd. Verantwoordelijkheden zijn herschikt en je merkt dat de nieuwe rollen nog niet overal duidelijk zijn. Een voorbeeld? De Wet Milieubeheer verplicht het College om aan de Raad te rapporteren. Wat je ziet is dat prioriteiten per gemeente verschillen en op het moment dat 'milieu' niet het belangrijkste is, raakt die rapportageverplichting al snel achterop. Soms weten mensen ook niet meer wat de taken en verantwoordelijkheden zijn. Dat is de praktijk, helaas. In samenspraak met de VROM-Inspectie is gekeken wat we daaraan zouden kunnen doen, hoe we gemeenten kunnen helpen bij het naleven van wetten en regels. En met handhaving. Het achterliggende idee is dat we als één overheid gezien willen worden. Een overheid die eenduidig werkt en overal dezelfde regels hanteert. Vandaar het project 'gemeentelijke inrichtingen'.”

Kennishiaten

In het project 'Gemeentelijke inrichtingen' is, samen met vertegenwoordigers van onder andere de gemeenten Utrecht, Noordwijk en de Milieudienst Midden-Nederland, in kaart gebracht waar gemeenten direct invloed hebben op naleving van regels. Waar knelpunten (kennishiaten) zitten en dus ook waar gemeenten zelf actie kunnen ondernemen om hun naleefgedrag te verbeteren. Het gaat dan vooral om inrichtingen die de gemeente zelf 'drijft', zoals het gemeentehuis, scholen en het sportterrein. Daarnaast is gekeken naar inrichtingen en activiteiten waarvan de gemeente juridisch eigenaar én het bevoegde gezag is; dus waar de gemeente zowel vergunningen verleent als verantwoordelijk is voor handhaving. Verburg: "Op basis van meerdere bijeenkomsten en een gedegen analyse is een handreiking ontwikkeld, waarmee gemeenten zelf aan de slag kunnen. Die handreiking kunnen ze op de site van VNG en op de site van VROM downloaden. De handreiking geeft achtergrondinformatie, er zijn checklists en formats en een stappenplan. Zo kan er vrij eenvoudig maatwerk van worden gemaakt. Iedere gemeente is immers verschillend. Gemeenten moeten het dus zelf doen, maar we hopen ze met de handreiking op het goede spoor te kunnen zetten."

Samen optrekken

De reacties op het compliance assistance-project zijn overwegend positief, zegt Verburg. "Het is een heel andere manier van handhaven dan enkele jaren terug werd gedaan. Toen was de VROM-Inspectie veel meer politieagent. Ik denk dat dit een betere manier is; samen optrekken om naar oplossingen te zoeken, kaders aangeven en laten weten waar de grenzen van de wet- of regelgeving worden overtreden. En daarna ook duidelijk handhaven, uiteraard. Ik krijg wel eens de vraag of dit hét instrument is om gemeenten terzijde te staan. Er zijn dus soms twijfels, maar in veel gevallen wordt het initiatief erg gewaardeerd. Vooral ook omdat er nogal wat gemeenten zijn die het idee hadden dat de VROM-Inspectie de spelregels altijd achteraf bepaalde. We hebben nu een instrument in handen waarmee we duidelijk kunnen maken waar gemeenten naartoe moeten op gebied van de Wet milieubeheer, de bouwregelgeving en ruimtelijke ordening. Als uiteindelijk blijkt dat gemeenten niet aan de regels voldoen, zal de VROM-Inspectie niet meer zo lief zijn. Maar dan hebben ze ook alle kans gehad om de zaken op orde te krijgen."

Project: 'Gemeentelijke inrichtingen'

Looptijd: 2005/2006

*Projectuitvoering: Joost Verburg (VNG),
Sipke Havinga (VROM-Inspectie)*

Meer informatie?

Op www.vrom.nl op het gedeelte van de VROM-Inspectie onder 'Projecten' is een pagina ingericht over nut, noodzaak en aanpak van het project 'Gemeentelijke inrichtingen'.

Toezicht op groepsaccommodaties

Michel Scholten en Raymond Schuurman, afdelingshoofd Handhaving en juridisch medewerker Handhaving, gemeente Winterswijk:

“Het meedenken en meewerken van de VI is goed ontvangen”

Kampeerboerderijen, vakantieboerderijen, scoutinggebouwen, conferentiepanden en landhuizen met nachtverblijven of maneges waar ruiterkampen worden georganiseerd. Nederland telt er nogal wat. Allemaal locaties waar mensen – jong en oud – kunnen overnachten, zonder dat we weten hoe het VROM-breed met dergelijke groepsaccommodaties gesteld is. Op gebied van ruimtelijke ordening, bouw, milieu, gebruik, en – vooral brand- en vluchtveiligheid en legionella – valt nogal wat te verbeteren, zo wees een onderzoek van de regio Zuid uit. Reden voor de regio Oost om de toezichtweek van 10 tot en met 14 oktober 2005 in het kader van dergelijke groepsaccommodaties te stellen. Eenentwintig van de 82 gemeenten in Gelderland en Overijssel deed mee. Winterswijk was er één van.

De toezichtweek van de regio Oost is een fenomeen op zich. Het is bedoeld om alle medewerkers van de regio – van inspecteur tot secretaresse – mee te laten lopen met inspecties en kennis te laten maken met de verschillende disciplines van de organisatie. Op die manier wordt de binding met het werk van VROM-Inspectie én collega's vergroot. Daarnaast is het een prima middel om de banden met organisaties uit het eerste- en tweedelijntoezicht aan te halen en instrumenten als compliance assistance ruimte te geven. Projectleider Marianne Braam: "Compliance assistance was niet per se het doel. We wilden inzicht krijgen in de mate van gebruiks- en brandveiligheid van groepsaccommodaties. Compliance assistance – in de vorm van faciliteren en nauw samenwerken met gemeenten – was een middel om dat doel te bereiken. Het onderzoek van de VI-Zuid wees uit dat er bij 'groepsaccommodaties' sprake is van een flink nalevingtekort. Een prima case, want het spreekt aan bij burgers, het valt binnen de nalevingstrategie, het is op gebied van eerstelijns- en tweedelijntoezicht VROM-breed én er is voldoende aanbod. In teams hebben we ons op milieuhygiënische onderwerpen en aspecten op gebied van ruimtelijke ordening en bouw gestort. Daarbij is nauw samengewerkt met verschillende gemeenteambtenaren. Daarmee hebben we onder het motto 'Partnership als strategie' inhoud gegeven aan onze toezichttaak."

Mooi op tijd

De VI regio Oost schreef alle gemeenten in Gelderland en Overijssel aan en ontwikkelde een draaiboek voor inspectie van groepsaccommodaties, inclusief aanbevelingen, checklists en voorlichtingsmateriaal. Eenentwintig gemeenten gingen op het aanbod in. Tijdens een bijeenkomst werden zij voorgelicht over allerlei handhavingaspecten en vervolgens gingen verschillende teams dossieronderzoek verrichten en – uiteindelijk – op inspectiepad. In Winterswijk, waar circa twaalf groepsaccommodaties waren geteld, was Raymond Schuurman, juridisch medewerker Handhaving, al een beetje voorbereid: "Ik was al even bezig met het in kaart brengen van dergelijke accommodaties en de regelgeving waaraan ze gebonden zijn. De toezichtweek van de VI kwam mooi op tijd, want het bood kansen om samen met specialisten van de VI en een partij als de brandweer te werken aan de bodem voor gedegen, structurele handhaving."

Geen opgeheven vingertje

Van 10 tot en met 14 oktober gingen VI'ers, gemeenteambtenaren en brandweerlieden in wisselende samenstelling aan de slag. Dossiers werden doorgelicht en accommodaties werden bezocht. Het draaiboek van de VI bleek een uitkomst. Net als de manier

waarop VI'ers het project benaderden. Afdelingshoofd Handhaving van de gemeente Winterswijk Michel Scholten: "Er was een opvallend 'wij-gevoel'. Bij alle partijen leefde het idee om samen te werken aan beter toezicht. Het meedenken en meewerken van de VI is goed ontvangen, ook bij eigenaren van groepsaccommodaties. Het wordt gewaardeerd dat de VI niet alleen met het opgeheven vingertje komt, maar ook meedenkt over oplossingen." "Tijdens de inspecties is de papieren werkelijkheid met de praktijk vergeleken. Daar zat hier en daar nog wel verschil tussen", zegt Schuurman. "Het was heel verfrissend om met diverse clubs naar de omstandigheden te kijken. Capaciteit en kennis om misstanden te zien hebben we wel in huis, maar door het toezicht gezamenlijk te doen hebben we veel van elkaar geleerd."

Kritisch

Uit de inspecties is gebleken dat bepaalde accommodaties als 'slecht' of 'onvoldoende' worden beoordeeld. Vooral op gebied van (brand)veiligheid (tweedelijnstoezicht) en het legionella-risico (eerstelijnstoezicht) was op sommige accommodaties verbetering noodzakelijk. In samenspraak hebben de VI en de gemeente Winterswijk hun taken verdeeld en de betrokken eigenaren aangeschreven, maar er is nog enige discussie over de tone of voice en over de manier van inspecteren. Schuurman: "We hebben te maken met bestemmingsplannen die veranderd worden. Sommige eigenaren van groepsaccommodaties zijn niet op de hoogte. Komt bij dat de inspecties kritisch, maar ook in 'vriendschappelijke' sfeer zijn verlopen. Dan moet je in een brief de juiste toon aanslaan. Niet ineens heel streng eisen gaan stellen, maar in goed overleg afspraken maken. Daarover zijn we in gesprek."

Nazorg en vervolg

Aan de toezichtweek is ook een evaluatie gekoppeld, waarmee de VI volledig inzicht krijgt in de bevindingen van de gemeenten die hebben meegewerkt. Veilige accommodaties worden ondertussen aan de betrokken gemeenten overgelaten. Tegelijkertijd houdt de VI regio Oost een vinger aan de pols bij accommodaties die als 'slecht' of 'onvoldoende veilig' zijn beoordeeld. De ontwikkeling van een integraal, landelijk bruikbaar compliance assistance-model voor beoordeling van groepsaccommodaties is een mogelijk ander resultaat van het project. Dat model kan met kleine aanpassingen ook worden toegepast bij de beoordeling van vergelijkbare instellingen, zoals indoorspeeltuinen, discotheken en scholen. Braam: "We hopen dat deelnemende gemeenten doorgaan met het bevorderen van de veiligheid bij andere gebou-

wen met een logiesfunctie. En we hopen dat we met compliance assistance ook andere gemeenten in Gelderland en Overijssel kunnen bewegen om dit item op te pakken." Wordt vervolgd...

Project: 'Toezicht op groepsaccommodaties'

Looptijd: 2005

Projectuitvoering: Marianne Braam (VROM-Inspectie)

Verificatie van afvalstoffen binnen, naar en uit de Europese Unie

Niekol Dols, VROM-Inspectie:

"We hebben partijen flink wakker geschud"

De wereld van het (grensoverschrijdend) transport van afvalstoffen is ondoorzichtig. Niet alleen omdat we te maken hebben met een keten die bestaat uit bedrijven die inzamelen, vervoeren, verhandelen en bemiddelen, maar ook omdat hergebruik, storten en transporteren van afval gebonden is aan een woud van regels. Het transporteren van afval in, uit en door de Europese Unie is vastgelegd in de Europese verordening betreffende in-, uit- en doorvoer van afvalstoffen (EVOA). Het ontduiken van die verordening blijkt aantrekkelijk, want theoretische analyses wijzen uit dat vijftig tot tachtig procent van alle afvaltransporten illegaal zou kunnen zijn. De VI regio Zuid stuurde in 2005 twee internationale controleacties aan en gaf daar ook flink ruchtbaarheid aan bij de bedrijven die zich bezighouden met afvaltransport, -opslag en -transport. Tegelijkertijd werden verschillende partijen in de (Nederlandse) afvalketen zo goed mogelijk geïnformeerd over wet- en regelgeving.

De VROM-Inspectie in Nederland is verantwoordelijk voor handhaving van de EVOA. Daarbuiten speelt de VI een rol in het netwerk Implementation and Enforcement of Environmental Law (IMPEL) en een cluster dat Transfrontier Shipment of waste (TFS) is genoemd. In het kader van TFS zijn verschillende verificatiecontroles gedaan, waarbij transportladingen bij vertrekpunt en eindbestemming werd gecontroleerd. Dit jaar kregen die controles een vervolg met het volgen van de complete transportroute; van het ontstaan van het afval tot en met de definitieve verwerking. Zo'n Europese controle staat ook in 2006 gepland.

Pakkans

“De eerste controles zijn inmiddels achter de rug”, zegt Niekol Dols (VI regio Zuid). “In april en september hebben we telkens een maand lang overbrengingen van afvalstoffen op diverse strategische locaties in Europa gecontroleerd. Bovendien is gekeken of het afval op de juiste plek is aangekomen én of het afval op de juiste manier is verwerkt.”

Dergelijke controles zijn natuurlijk noodzakelijk, maar de projectleiding ‘verificatie van afvalstoffen binnen, naar en uit de EU’ wilde méér. Dols: “We willen dat bedrijven die zich op wat voor manier dan ook met afvaltransport, afvalopslag of afvalverwerking bezig houden het gevoel krijgen dat de pakkans groot is. Dan zullen ze de wet- en regelgeving beter naleven. Dus moesten we communiceren. Over de controles, maar ook over de achterliggende wet- en regelgeving.”

Roodgloeiend

Het projectteam besloot om vooraf veel ruchtbaarheid aan de controles te geven, zodat de afvalketen alvast op scherp werd gezet. Ook de controles zelf en de resultaten daarvan werden, waar mogelijk, breed uitgemeten in vakbladen, dagbladen, informatiebladen en een brochure voor chauffeurs. Daarmee werd het project gelijk landelijk. “De telefoon stond roodgloeiend”, herinnert Dols zich. “Ontzettend veel bedrijven wilden weten hoe het nu precies zat met die controles. En natuurlijk ook hoe het zit met wet- en regelgeving. Wil je goed handhaven, zorg dan dat mensen de regels kennen, was het geluid. Daar zit zeker wat in, dus hebben we besloten om de keten zo goed mogelijk te informeren, in combinatie met handhaving; de controles. We hebben ons in eerste instantie gericht op brancheverenigingen en bij ons bekende bedrijven. Die hebben we gericht benaderd met informatie over de wet- en regelgeving en de controles. Tijdens de controles is aan chauffeurs een meertalige brochure uitgedeeld, waarin ook informatie over wet- en regelgeving staat vermeld. Die vorm van communicatie is een van de middelen die we willen inzetten om bekendheid en bewustzijn te vergroten. En ik kan zeggen dat we flink wat partijen wakker hebben geschud!”

Wilde wereld

Het project loopt door tot in 2006, waar ook nog een grote controle staat gepland. De reacties op de preventieve acties van de VI zijn ondertussen overwegend positief, zegt Dols. “De afvalketen is een ‘wilde’ wereld, die erg cost driven is. Het naleven van wet- en regelgeving schiet er, om het zachtjes te zeggen,

dan wel eens bij in. Met de informatie en de controles maken we als overheid duidelijk dat naleving van wet- en regelgeving een zeer serieuze zaak is en dat we dat in Europees verband moeten zien. Onze compliance assistance heeft zich nu nog beperkt tot Nederland, maar we mogen verwachten dat dit ook binnen de Europese nalevingstrategie past.”

*Project: ‘verificatie van afvalstoffen binnen, naar en uit de EU’
Looptijd: 2005-2006*

Projectuitvoering: Niekol Dols i.s.m. projectteam TFS verificatie van afvalstoffen (alle VI-regio's)

Rioolrenovatie volgens de 'kousmethode'

Erik Kool, VROM-Inspectie:

"Doe het zoals aanbevolen. Dat voorkomt overlast."

Op 22 november 2004 kreeg de VROM-Inspectie regio Oost een brief van de GGD Gelderland Midden over twee incidenten bij rioolrenovatieprojecten in Arnhem en Wageningen. Het ging in beide gevallen om in situ-renovaties (renovaties op de locatie zelf), en in beide gevallen kwam de stof styreen vrij. Styreen is op z'n minst irriterend en kan bij hogere doses gezondheidsschade veroorzaken. De VI-Oost kwam in actie en zocht samen met verschillende betrokken partijen naar een manier om, zoals projectleider Erik Kool (VI regio Oost) het omschrijft, "goede werkmethodes te ontwikkelen en te propageren." De eerste uitkomst is een helder informatieblad voor gemeenten, waterschappen en andere partijen die te maken hebben met rioolrenovatie middels de 'kousmethode'.

Een rioolstelsel is gemiddeld na vijftig jaar versleten en klaar voor vervanging of renovatie. De laatste jaren wordt steeds vaker gekozen voor relining; waarbij het riool in situ wordt voorzien van een nieuwe binnenvoering. Hierbij wordt vaak de kousmethode toegepast. Die methode werkt grofweg als volgt. Het te renoveren stuk riool wordt afgesloten van het rioolstelsel en grondig gereinigd. Via een bestaande put wordt een fabrieksmatig gemaakte 'kous' van kunststof in het riool aangebracht en met water of luchtdruk op z'n plaats geperst. De kous is geïmpregneerd met kunstharz, die door gereguleerde verwarming of onder invloed van UV-licht uithardt. Een prachtige methode, want de straat hoeft niet te worden opengebroken, waardoor hinder voor omwonenden, doorgaand verkeer of een productieomgeving tot het minimum wordt beperkt. Nadeel is wel dat in de meeste gevallen (95 procent) gebruik wordt gemaakt van polyesterharz. En polyesterharz bevat styreen. Dat werd omwonenden van de Zlaslaan in Arnhem op 22 maart 2004 pijnlijk duidelijk. Op 30 september wisten bewoners van de Julianalaan in Wageningen het ook. Pijn op de borst, een licht gevoel in het hoofd, rode ogen, benauwdheid, vermoeidheid, braken...

Geen ivoren toren

"Ons is verzocht maatregelen te nemen om herhaling te voorkomen", zegt Erik Kool over de brief die GGD Gelderland-Midden eind november stuurde. "De situatie in beide gemeenten was behoorlijk ernstig; er is zelfs sprake geweest van evacuatie. Dat is alarmerend, want rioolrenovatie met de 'kousmethode' is – om begrijpelijke redenen – erg populair. Dus wilden we die methode in kaart brengen. We hebben contact gezocht met de betrokken coördinatoren in Arnhem en Wageningen. We hebben de evaluatierapporten van de incidenten opgevraagd en we hebben informatie ingewonnen over de eigenschappen van styreen. Daarnaast hebben we de documentatie van de fabrikant opgevraagd en hebben we contact gezocht met het bedrijf dat de renovaties heeft verricht."

Daar liet de VI-Oost het niet bij. Ook het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) werd benaderd, net als de Arbeidsinspectie. Het doel? Kool: "Samen goede werkmethodes ontwikkelen en propageren. Niet vanuit een ivoren toren zeggen wat wel en niet mag, maar samen met betrokkenen en ter zake kundige partijen oplossingen bedenken om de mogelijke negatieve kanten van rioolrenovatie met de 'kousmethode' weg te nemen."

Nadelige gevolgen uitbannen

De VROM-Inspectie heeft vervolgens aan het RIVM opdracht gegeven om dit uit te werken. De uitkomst is een helder informatieblad over 'rioolrenovatie met kousmethoden', dat op dit moment ter commentaar is voorgelegd aan de verschillende betrokken partijen. Het informatieblad gaat in op verschillende kousmethoden, het risico van styreenemissie en de stand van de techniek. Daarnaast geeft het aan waar risico's in het renovatieproces liggen en wordt duidelijk gemaakt hoe opdrachtgevers als gemeenten en waterschappen hun renovatieopdracht zo kunnen opstellen dat risico's zoveel mogelijk worden uitgesloten. Voorbeeld van zo'n risico is een defect in de huisaansluiting op het riool, waardoor styreen in de woning kan binnendringen. Kool: "Wettelijke eisen aan rioolrenovatie zijn er eigenlijk niet, terwijl we hier een populaire renovatiemethode met een reëel gezondheidsrisico hebben. Daarom hebben we ook de opdrachtgevers, de industrie, het RIVM, de GGD en de Arbeidsinspectie bij het geheel betrokken. We wilden gemeenten en waterschappen handvatten bieden om nadelige gevolgen van deze renovatiemethode uit te bannen. Dat kan het best door betrokkenen, dus ook aannemers en deskundigen op het gebied van volksgezondheid, zelf oplossingen te laten bedenken. Op basis daarvan zijn aanbevelingen ontwikkeld, die we vervolgens weer aan opdrachtgevers en aannemers kunnen meegeven. Het idee? Werk volgens dit plan, dat voorkomt overlast."

Project: 'Rioolrenovatie met kousmethoden'

Looptijd: 2005

Projectuitvoering: Erik Kool (VROM-Inspectie)

Export elektronica-afval 2005

Carl Huijbregts, VROM-Inspectie:

"Een mix van compliance assistance en keihard handhaven."

In 2004 kwamen via kranten en tv-berichten misstanden naar voren over de verwerking van Europees elektronica-afval in, met name, Hong Kong en China. Er gingen beelden de wereld over van kinderen die onder erbarmelijke omstandigheden televisies en computers – inclusief gezondheidsbedreigende onderdelen – ontmantelen. Die signalen, samen met een regionaal onderzoek van de VI-Zuid, waren reden om het project

'Export elektronica-afval 2005' op te starten. "Het spul komt ook op grote schaal uit Nederland, dus hebben we onze verantwoordelijkheid te nemen", zegt projectleider Carl Huijbregts (VROM-Inspectie regio Zuid). "Handhaven dus, maar dan wel goed gericht."

Als het gaat om elektronica-afval heeft Nederland – en dus de VROM-Inspectie – te maken met de Europese verordening betreffende in-, uit- en doorvoer van afvalstoffen (EVOA). In dat kader bereikten Huijbregts en collega's eind 2003 al signalen dat elektronica-afval uit Nederland op beperkte schaal uitwaai-erde over de wereld. Toen organisaties uit het Verre Oosten ook nog eens contact opnamen met de VROM-Inspectie én voornoemde tv-beelden de wereld overgingen werd in de regio Zuid een pilot-onderzoek opgestart, waarmee de keten van elektronica-afval in kaart werd gebracht; van nieuwe tv tot afgedankte tv. Huijbregts: "We hadden die keten slecht in beeld, dus zijn we helemaal aan de voorkant gaan zitten. Daar zitten de wit- en bruingoedzaken die hun spullen aan huishoudens verkopen. Dan kom je al snel bij verantwoordelijke partijen als het om inname van oude koelkasten, wasmachines, tv's en computers gaat. Daar heeft de gemeente verantwoordelijkheden, maar ook de detailhandel. De consument betaalt een verwijderingsbijdrage voor het deugdelijk afvoeren en ontmantelen van elektronica-afval, maar de praktijk wijst uit dat er toch partijen in de illegale handelsstroom terecht komen. Zo is gebleken dat sommige wit- en bruingoedwinkels ingenomen afval doorverkopen aan handelaren, waardoor het spul uit zicht raakt."

Buiten beeld

Na een regionaal onderzoek volgde al snel een landelijk onderzoek ('Buiten beeld', 2004), waarmee de ernst van de zaak nog eens werd onderstreept. Samenwerking met andere partijen, zoals de douane, bracht belangrijke aanvullende informatie naar boven. Huijbregts: "Minimaal twintig procent van de afgedankte tv's komt in het illegale circuit terecht. Doordat afgedankte tv's gevaarlijk afval zijn is dit des te erger. We kregen de illegale afvalstroom steeds beter in beeld en het werd zaak om die zo goed mogelijk droog te leggen. Ook hadden we in 2004 een veel beter beeld van de keten, zodat we konden onderzoeken waar en waarom elektronica-afval in het illegale circuit terecht kwam. Daar hebben we de Tafel van elf op losgelaten en zo kwamen we tot een mix van compliance assistance en keihard handhaven."

Ministerie van VROM →

staat voor ruimte, wonen, milieu en rijksgebouwen. Beleid maken, uitvoeren en handhaven.
Nederland is klein. Denk groot.

Onduidelijkheid

Het bleek dat met name de kleinere elektronica-zaken niet eens weten hoe het zit met wet- en regelgeving op dit gebied. Hun eerste zorg is het verkopen van (veel) wit- en bruingoed, de verwerking van ingeleverde spullen is van later zorg. De grotere ketens zijn vaak wel op de hoogte en soms snel geneigd om de regels naast zich neer te leggen. Huijbregts: "Keihard sanctioneren is dan niet voldoende. Daarbij betreft het zo'n 22 duizend bedrijven. Ondertussen was er ook bij gemeenten onduidelijkheid over de status van elektronica-afval. Men was van mening dat elektronica-afval niet mocht worden ingenomen in een 'milieustraat', maar de regelgeving daaromtrent was inmiddels veranderd. Duidelijk was dat we de branche en de gemeenten gericht moesten informeren."

Blame and shame

Dat informeren werd in het voorjaar van 2005 aangepakt met persberichten en twee infobladen; eentje voor de elektronica-branche en eentje voor gemeenten. Het accent in beide infobladen lag net even anders. Huijbregts: "Aan de branche hebben we duidelijk gemaakt dat het beter moet. Dat er wet- en regelgeving is en dat ze door de gemeente of door ons op de vingers worden getikt als ze die wet- en regelgeving aan hun laars lappen. In de infobladen naar gemeenten hebben we benadrukt wat hun verantwoordelijkheden zijn op het gebied van elektronica-afval en de afgifte daarvan. Aan beide partijen hebben we de wet- en regelgeving bovendien bondig uitgelegd." Ondertussen maakten de persberichten behoorlijk wat los. Radio 1 en RTL Nieuws brachten nieuws over de onderzoeken en bij sommige (grote) wit- en bruingoedleveranciers - die met naam en toenaam bekend werden gemaakt - was duidelijk sprake van blame and shame. "Ze hebben een naam hoog te houden en komen niet graag negatief in de publiciteit", zegt Huijbregts. "De reacties op onze infobladen was dan ook positief. Er was, zowel bij die bedrijven als bij gemeenten, veel behoefte aan informatie. Met de infobladen hebben we de diverse partijen een handvat gegeven om aan de wet- en regelgeving te voldoen."

Buiten de 'afvalwereld' getreden

Het project 'Export elektronica-afval 2005' loopt eind dit jaar af en zal gevolgd worden door een gedegen evaluatie en een vervolg voor 2006. Huijbregts: "We willen de afvalstroom nog beter in kaart hebben en ondertussen kijken of we het effect van onze middelen, de infobladen, bijvoorbeeld, nauwkeurig

kunnen meten. Ondertussen zijn we er wel van overtuigd dat deze aanpak heeft gewerkt; na de eerste persberichten zagen we een plotselinge verhoging van de hoeveelheid ingezameld elektronica-afval. Bovendien blijkt uit de reacties dat ook de branche en gemeenten blij zijn met de aanpak; ze leren om zelf de zaken op orde te krijgen. Voor onszelf geldt dat we buiten de 'afvalwereld' zijn getreden en in aanraking zijn gekomen met een branche die we voorheen nauwelijks in beeld hadden. Andersom geldt dat ook; ze weten nu wie VROM is en wanneer ze met ons te maken kunnen krijgen."

Project: 'Export elektronica-afval 2005'

Looptijd: 2005

Projectuitvoering: Carl Huijbregts (VROM-Inspectie)

Meer informatie?

Op www.vrom.nl (VROM-Inspectie, onder de knop 'publicaties') staan de infobladen voor de wit- en bruingoedbranche en gemeenten.

